

Provozovatel: FTV Prima, spol. s r.o.

Program: Prima family

Období: leden – květen 2012

Předmět analýzy: Zpravodajské příspěvky o kriminálních činech s identifikací romské menšiny v pořadech Zprávy FTV Prima, Krimi zprávy a Krimi plus

Záznamy: Kompletní záznamy na serveru Rady

Úvod:

Analýza navazuje na obdobný materiál z loňského roku, který analyzoval zpravodajství o kriminálních činech s identifikací romské etnicity v pořadu Televizní noviny na programu Nova. Sledovaným obdobím je stejně jako v případě Novy prvních pět měsíců roku 2012, tj. období od 1. ledna 2012 do 31. května 2012. Monitoring zahrnuje pořady Zprávy FTV Prima Krimi zprávy a Krimi plus. Analýza je zaměřena jednak obecně na způsob informování o trestné činnosti v souvislostech s romským etnikem, zejména pak na exponované kauzy loňského roku (Břeclav).

Prvním úkolem bylo vysledovat ve vysílání všechny reportáže, které se soustředily na informování o událostech kriminálního charakteru (násilné trestné činy, krádeže, loupeže), v nichž měli nějakou formou figurovat Romové, ať již jako útočníci, tak jako oběti. Do výběru byly zahrnuty i reportáže, v nichž nejsou Romové explicitně uvedeni, ale u nichž lze divácky dovodit, že je o Romech řeč, případně jsou zmíněni pouze obrazovou formou. Do výběru rovněž patří i příspěvky, které informují o událostech navazujících a souvisejících s tímto etnikem (pochody extremistů, protesty proti Romům apod.).

Takto vybrané reportáže pak byly podrobeny analýze, zejména s ohledem na posouzení, zdali nedochází k porušení zákona č.231/2001 Sb. o rozhlasovém a televizním vysílání, a to zejména v oblasti těchto ustanovení:

- Utvzování stereotypních předsudků týkajících se etnických, náboženských nebo rasových menšin - § 32 odst. 1 písm. j)
- Objektivita a vyváženost - § 31 odst. 2 a 3
- Podněcování k nenávisti z důvodu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení - § 32 odst. 1 písm. c)

Analýza:

Program Prima family je vzhledem k analyzované tématice specifický tím, že jeho zpravodajství je do značné míry přímo **specializováno na kriminální činy**. Vedle hlavních zpráv je totiž vysílána samostatná rubrika nazvaná Krimi zprávy, tedy jakási černá kronika. Ta je následována rubrikou Krimi plus, která přináší vždy jednu širěji pojatou reportáž o konkrétním kriminálním činu. Celkově je tedy na tomto programu odvysíláno nesrovnatelně více informací o trestné činnosti, než na dalších analyzovaných programech – ČT1 a Nova.

Celkově bylo za sledované období prvních pěti měsíců roku 2012 odvysíláno 1052 zpráv s kriminální tematikou. Z toho pouze 38 zpráv se nějakým způsobem týkalo romského etnika. Jedná se o 3,6% z celkového počtu zpráv. Je v tom zahrnuto i 9 zpráv týkajících se břevclavské kauzy.

Lze tedy konstatovat, že provozovatel se ve svém zpravodajství v žádném případě nevěnuje romskému etniku v souvislosti s kriminální tematikou více, než je obvyklé a vzhledem k obecným společenským kontextům i k reálné situaci přiměřené. Naopak frekvenci příspěvků tohoto typu lze spíše označit za střídmou, vzhledem k tomu, že v analyzovaném období byla média doslova zahlcena citlivými kauzami týkajícími se romského etnika (Varnsdorf, Břeclav, Tanvald).

Z pohledu kvantitativního tedy lze říci, že obraz romského etnika v souvislosti s kriminalitou není ve vysílání tohoto programu líčen v takové intenzitě, která by zavdávala důvod k úvaze o porušení zákona o vysílání. Romské etnikum ve spojitosti s kriminální činností se vyskytuje ve vysílání Prima family (dále jen „Prima“), vzhledem k celkovému počtu zpráv s kriminální tematikou, až překvapivě málo. Drtivá většina – více než 96% příspěvků – informuje o kriminalitě většinové společnosti. Lze zde tedy spekulovat o jakési vědomé opatrnosti provozovatele ve vztahu k celospolečensky citlivému tématu a problematičnosti jeho mediální prezentace.

Dalším předmětem monitoringu je způsob, jakým je **konkrétně referováno o kriminálních činech** v souvislosti s romským etnikem.

Kauzám střelby v Tanvaldu či přepadené a později zemřelé ženy ve Varnsdorfu je věnována poněkud překvapivě malá, vzhledem k celkovému množství zpráv z této oblasti lze říci až minimální zpravodajská pozornost.

Zdaleka největší pozornost z relevantních kauz je věnována **událostem v Břeclavi**. Břeclavská kauza je navíc typickou ukázkou způsobu informování o kriminalitě spojené s romskou etnicitou. Jako taková byla podrobena detailní analýze – viz samostatná kapitola. Je ale nutno zmínit, že ani tato mediálně velmi vyhocená kauza nedobyla v případě zpravodajství Primy – až na výjimku prvního dne – čelní místa v pořadí zpráv.

Případ Břeclav:

V době zhruba od poloviny dubna do poloviny května je romské etnikum v kriminálních kontextech ve zpravodajství Primy přítomno – převážně v nepřímých sděleních - v porovnání s ostatním obdobím v cca trojnásobné frekvenci. Důvodem jsou události v Břeclavi, kde se vlastní vinou vážně poranil patnáctiletý chlapec, který ale ze strachu před matkou obvinil z napadení tři neznámé romské mladíky, načež právě matka tento domnělý útok Romů úspěšně zmedializovala.

Poprvé o incidentu informuje Prima dne **16. dubna**. Na závěr Krimi zpráv je zařazena upoutávka na Krimi plus. Je stručně řečeno, že v Břeclavi tři nepřizpůsobiví útočníci brutálně přeпадli patnáctiletého chlapce, který se zraněními leží v nemocnici. O Romech konkrétně se upoutávka nezmiňuje.

Samotná reportáž v pořadu Krimi plus je sestavena z nemnoha obecných informací o případu, které byly v té době známy, a z rozhovoru se zraněným chlapcem v nemocnici a s jeho matkou. V redakčním komentáři se mluví zásadně o třech mladících, jediný, kdo zmiňuje etnicitu, je matka, která říká, že Petr byl napaden „romskými občany“. Policejní mluvčí potom hovoří o tom, že pachatelé jsou zřejmě tmavší pleti.

Následujícího dne, tedy **17. dubna**, je případ připomenut v pátém příspěvku pořadu Krimi zprávy s tím, že lidé z celé země se ptají, co je v případě nového. Redaktor z Břeclavi konstatuje, že policie zatím pachatele nedopadla, že ve městě je neklidná atmosféra. V redakčním textu jsou údajní pachatelé opět identifikováni pouze výrazy „mladící“, „násilníci“. Jediný, kdo zmiňuje romské etnikum, je opět Petrova matka, která tak opět činí s odkazem na chlapcovo tvrzení – „Říkal, že byl napadený třemi romskými občany.“

Další zmínka týkající se případu pochází z **19. dubna**. Reportáž stručně rekapituluje, že město hledá způsob, jak nepovolit nahlášený pochod Dělnické mládeže. Starosta už vyzval obyvatele, aby se k případnému průvodu pravicových radikálů nepřipojovali, radnice i obyvatelé mají strach z přílivu extremistů. Reportér konstatuje, že naopak Petrova matka nechápe postoj radnice, protože by prý skutečně chtěla, aby se pochod konal. Zdravotní stav Petra se postupně zlepšuje, sleduje dění, a jediné, co nechce, tak aby se kvůli tomuto incidentu vyprovokovala další vlna násilí.

Dne **20. dubna** je až jako sedmá v pořadí Krimi zpráv zařazena reportáž, která v podstatě jen referuje o chlapcově zdravotním stavu, o návštěvě jeho bratra v nemocnici, o tom, že policisté pachatele nedopadli a že radnice si nepřeje akce extremistů ve městě. Žádné spekulace o romském etniku pachatelů nejsou přítomny, a to ani v náznakové rovině.

Dne **22. dubna** je zařazena reportáž v pořadu Zprávy (třetí v pořadí) o pochodu v Břeclavi, který se konal ve jménu chlapce, který sám násilí zavrhuje. Mladíky, kteří ho minulou neděli brutálně napadli, označil za ubožáky a dále se k nim nechtěl vyjadřovat. Přestože se jeho zdravotní stav pomalu zlepšuje, chlapec i nadále zůstává v nemocnici. V redakčním komentáři dojde ke shrnutí známých okolností případu, je zdůrazněno, že „ani hrozný zážitek nezměnil Pétovo smýšlení - pořád násilí odsuzuje a doufá, že v jeho jménu k žádnému nedojde. Jediný, kdo jakkoli zmiňuje etnikum, je opět Petrova matka - „Jsem mu vzápětí volala a říkal, že byl napadený třemi romskými občany a že pravděpodobně má polámaná žebra. Nemůže dýchat, takže jestli bych mohla pro něj zajet.“

V následném živém vstupu z Břeclavi reportér konstatuje, že v Břeclavi už je relativní klid, policisté jsou stále v pohotovosti, protože se objevily informace, že by v ulicích měli být radikálové a policisté rozhodně nechtějí nic podcenit. Mezi místními se objevila informace, že starosta měl místním Romům nabízet padesátikorunové odpustky, aby zmizeli z města, aby zbytečně neprovokovali. To starosta zásadně odmítá.

Na závěr redaktorka zve ke sledování Krimi zpráv, kde se mělo odehrát drama podobné jako v Břeclavi - dva mladíci si tam nevybíravým způsobem řekli o cigaretu. V krimi zprávách je pak jako třetí v pořadí zařazena reportáž o přepadení v Kladně - 23letý mladík zde skončil po loupežném přepadení na operačním sále. Útočníci ho bodli do břicha a pak mu navíc podřízli hrdlo. V reportáži je dvakrát zdůrazněno, že krvavý útok se v něčem dost podobá případu z Břeclavi, „kde tři nepřizpůsobiví útočníci zmrzčili teprve 15letého chlapce“. Lze tedy spekulovat o provozovatelem naznačované souvislosti – v Břeclavi se otevřeně hovoří o útoku Romů, zde došlo k podobnému případu, v reportáži je nepřímě naznačeno, že by se mohlo jednat opět o „nepřizpůsobivé“. Nicméně neexistuje žádný záchytný bod, na němž by bylo možno dokázat, že provozovatel obviňuje ze spáchání přepadení na Kladně romské etnikum. Pouze je konstatováno, že průběh přepadení byl podobný, jako v Břeclavi – v obou případech začal žádostí o cigaretu. Navíc ani v případě Břeclavi nejsou výslovně zmíněni Romové, ale je použito výrazu „nepřizpůsobiví“. V tomtéž pořadu je hned jako druhý v pořadí zařazen příspěvek o demonstraci v Břeclavi. Zazní věcná informace o tom, že celkově se vše obešlo bez větších problémů a že policisté museli zasáhnout jen ve chvíli, kdy radikálové zamířili k místům, kde bydlí Romové. Policisté jim v tom zabránili.

Dále dne **24. dubna** je breclavský případ zmíněn ve Zprávách v souvislosti s tím, že v centru města lidé našli mrtvého muže - okamžitě se začalo mluvit o tom, že měl zemřít po napadení neznámými mladíky. Policisté našli 42letého muže, který už nejevil známky života. Jenže Břeclaví se okamžitě rozkřikla zpráva, že ten muž měl zemřít po předchozím incidentu se třemi neznámými mladíky a už tak vypjatá situace ve městě se ještě přiosťřila. Mluvčí policie konstatuje, že pod tlakem událostí, ke kterým v poslední době v Břeclavi došlo, tak samozřejmě vznikají také zprávy falešné a dezinformace, které určitě ke klidné situaci nepřispívají.

Po delší přestávce se případ objevuje ve vysílání až dne **11. května**, v reportáži zařazené jako třetí příspěvek Krimi zpráv. Internetové servery toho dne zaplavila zpráva, že za útokem na patnáctiletého Petra mohly být drogy. Podle serveru iDNES.cz Petr změnil výpověď a

kriminalistům řekl, že důvodem útoku mohla být marihuana, kterou sám prodával. Redaktor z Břeclavi referuje, že Petr i jeho maminka jsou z té zprávy otřeseni, prý vůbec netuší, kde se vzala, a rozhodně se nezakládá na pravdě. Policisté se odmítají vyjádřit, ale u Petra byl při nemocničních testech přítomnosti drog v organismu výsledek negativní. Prakticky totéž je zmíněno v krátkém vstupu dne **13. května**.

Po další přestávce přišlo konečně **23. května** chlapcovo přiznání, že si útok vymyslel. Prima informovala tentokrát v hlavních Zprávách (šestý příspěvek). Moderátorka konstatuje, že Petra údajně měli brutálně napadnout a zranit 3 neznámí útočníci. Ve městě to spustilo velkou vlnu vášní a rasistických nálad. V Břeclavi se mimo jiné i demonstrovalo. Kriminalisté ale před malou chvilí na mimořádné tiskové konferenci oznámili, že si chlapec všechno vymyslel. Reportér následně z Břeclavi potvrzuje, že chlapec se skutečně vše vymyslel, lhal, žádné napadení se nestalo. Na balkonu na chodbě jednoho z paneláků v Břeclavi v 8. patře se předváděl před kamarády a spadl do 7. patra, naštěstí se zachytil za nohu a za ruku. Nic netušící mamince ale řekl, že ho napadla skupinka tří mladíků. Maminka, jak reportér doslova říká, následně „rozjela obrovskou mediální masáž“. Následuje stručná rekapitulace případu s použitím částí dříve vysílaných reportáží. Kriminalista poté potvrzuje, že Petr si způsobil zranění pádem přes zábradlí, když na tomto zábradlí předváděl gymnastické prvky. Redaktor dále uvádí, že Petra a jeho maminku podporovaly tisíce lidí, bezmezně věřili jeho verzi. Dokonce bylo zřízeno hned několik sbírek na jeho podporu, dokonce když měl koncert v Břeclavi Michal David, tak výtěžek z koncertu 100 tisíc korun věnoval právě Petrovi. Nyní zpěvák zvažuje právní kroky, pokud mu peníze nebudou vráceny.

Dne **24. května** jsou případu věnovány druhá a třetí reportáž hlavních Zpráv.

Redaktor konstatuje, že matka zraněného Petra z Břeclavi bere vinu na sebe. Dnes se omluvila všem Romům i ostatním Břeclavanům. Matka: „Jsem tady, abych se omluvila v první řadě romské minoritě, Břeclavanům a všem, koho se to dotklo.“ Reportér dále konstatuje, že místní Romové přijali omluvu Petrovy matky smířlivě. Vládní zmocněnkyně pro lidská práva: „Já jsem mluvila s několika Romy a oni mně tak trošku ujistili o tom, že snad ta situace zůstane i nadále mezi Romy obecně klidná, k čemuž já i bych ráda všechny Romy vyzvala.“ Dětský psychiatr: „15letý hoch si není vědom následku své lži a není si vědom zcela toho, jakou řetězovou reakci může jeho lež způsobit.“ Reportér ještě jednou shrnuje průběh kauzy a na závěr dodává: „Romové se o dalším postupu chtějí poradit na začátku června. Uvažují i o podání trestního oznámení na Petra. Jeho matka dnes vrátila 100 tisíc korun, které na Petrovo léčení solidárně vybral zpěvák Michal David.“

Ve druhém příspěvku je prezentován krátký rozhovor s Petrovou matkou. Ta lituje svého činu, lituje, že Petr lhal, cítí se špatně, ale navzdory některým negativním reakcím se nechce z Břeclavi odstěhovat.

Dne **27. května**, opět v hlavních zprávách jako třetí v pořadí je zařazena reportáž, která se k případu opět vrací. Patnáctiletý Petr z Břeclavi vyšel se štábem Primy po dlouhé době mezi lidmi. Reakce místních byly rozpačité. Štábu Petr ukázal, co přesně na zábradlí v osmém patře panelového domu dělal, že přepadl. Reportér znovu připomíná, že Petr křivě obvinil neznámé romské mladíky. Jak Petr říká, vůbec netušil, kam až jeho věta o tom, že ho napadla skupinka romských útočníků, může zajít. Dále je zachycena výměna názorů mezi matkou dítěte a jinou obyvatelkou Břeclavi, která matce vytýká: „Když jste si nebyla jistá, tak jste neměla říkat, že to byli cikáni.“ Matka: „No, jenomže já jsem si byla jistá, bohužel. Já jsem si myslela, že to je pravda. Bratr Petra: „Určitě máme zatím jako strach. Už jsme slyšeli teda jako i pár těch výhrůžek, co tady choděj okolo, že si ho počkají a tak podobně. Matka: „Doufám, že s odstupem času veřejnost a Romové pochopí.“ Petr: „Chtěl bych se samozřejmě všem omluvit a i hlavně Romům, že jsem je obvinil.“

Z monitoringu obsahu příspěvků vyplývá, že při líčení údajného napadení zraněného chlapce se televize opírala o jediný prvotní zdroj informací, tedy o informace od samotného zraněného chlapce a jeho rodiny. Část jeho líčení televize tlumočila v redakčním textu, ale zásadní informace s detaily prezentovali na kameru samotný zraněný hoch a jeho matka.

Televize se pokoušela získat další informace i od policie, ale ta víceméně opakovala vyjádření prvotního zdroje. Stejně jako u ostatních médií tedy i v případě Primy bylo pro styl referování na téma břevclavské kauzy typické, že v etapě před odhalením Petrovy lži se televize opírala o jediný, **prvotní zdroj informací**.

V okamžiku odhalení dezinformace o Petrově napadení třemi Romy se provozovatel žádným způsobem neomluvil divákům za šíření této dezinformace, veškerá vina byla položena na chlapce a jeho matku, tedy právě onen prvotní zdroj informací, z něhož při informování o případu televize vycházela. Lze konstatovat, že ze strany provozovatele došlo k nedostatečnému uplatnění nepsaných principů novinářské práce, když konstatačním způsobem a bez opakování, jaký je zdroj informací, referoval jako o hotové věci o napadení, o němž informace pocházely od jediného prvotního zdroje. Tento problematický aspekt ve způsobu referování byl posílen také momenty, které by mohly být označeny za pěstování kultu zraněného Petra jako chvilkové mediální celebrity (což se ovšem týkalo většiny médií). Jistá posedlost tímto případem však nedosáhla takové intenzity jako např. u televize Nova, ačkoli právě Prima je strukturou svých zpravodajských pořadů de facto specializována na kriminální kauzy. Nicméně v obou případech šlo o zjevně chybné nastavení editoriaální politiky provozovatele v přístupu k nedostatečně potvrzeným informacím, a nelze přehlédnout tendenci velmi snadno uvěřit některým informacím, poškozujícím některé skupiny lidí, neboli tendenci zpracovávat témata týkající se menšin se zjevným předsudečným nastavením. Celá kauza pak výmluvně svědčí o tom, že jestliže předsudečné nastavení existuje ve společnosti vůči menšinám obecně, **u romské menšiny je tato tendence nejtransparentnější**. Svědčí o tom nejen ochota a samozřejmost, s jakou média i společnost přijali verzi o romských násilnících, ale i okamžitá identifikace etnika v případě údajných násilníků – Romů, přičemž nikdo ani náznakem nijak nezmínil z kontextů zřejmý fakt, že sama matka oběti, která v celé události sehrála mediálně rozhodující úlohu, je s největší pravděpodobností sama příslušnicí menšiny – v tomto případě ukrajinské.

Břevclavský případ je rovněž citován v několika dalších reportážích, odvysílaných v období, kdy byla břevclavská kauza v pozornosti médií. Je poukazováno na podobnost případů. Jedná se o přeapadení mladíků na Žatecku, Rakovnicku a na Kladně. Tyto reportáže svědčí o nekonceptčnosti práce a nahodilosti při používání výrazových prostředků u jednotlivých autorů reportáží. V reportážích v pořadech Zprávy a Krimi plus ze dne 13. května je zmiňována romská etnicita pachatelů u obou zmiňovaných případů, tedy napadení mužů nožem, která se odehrála v Měcholupech u Žatce a v Jesenici u Rakovníka. V redakčních komentářích jsou použity relativizující výrazy odkazující k prvotnímu zdroji informací, kterým je v obou případech přeapadený mladík („podle něj“, „měli údajně přeapadnout“, „jak on říká“). V reportáži ze dne 22. dubna, informující o podobném přeapadení na Kladně, která se opět výslovně zmiňuje o podobnosti s břevclavským případem, k přímé identifikaci etnika vůbec nedochází - je použito opisného výrazu „nepřízřusobiví“. A v jiném případě (ze dne 21. května, již mimo souvislost s břevclavským případem), kde šlo o napadení jihlavských policistů - dochází k etnické identifikaci přímo v redakčním textu, když jsou útočníci označeni jako skupina Romů. Nicméně tato informace vychází z kontextu událostí popisovaných očitými svědky - šlo o romskou zábavu, při níž došlo k výtržnostem, a dostavivší se policisté byli účastníky zábavy napadeni. Svědci se vyjadřují konkrétně k etnicitě aktérů rvačky, redakční komentář pouze shrnuje fakta.

Z hlediska zákona o vysílání lze souhrnem k břevclavské kauze konstatovat, že provozovatel pracuje v začátku případu s jedinou existující informací o okolnostech údajného napadení, a ta pochází od napadeného – ten od začátku staví svou výpověď na tvrzení, že byl napaden třemi Romy. Tuto skutečnost nelze zpravodajsky pominout, a také žádný z analyzovaných programů tuto skutečnost v daném případě nezamtlčel. Nicméně v redakčních textech zpravodajství Primy jsou údajní pachatelé označováni **neutrálními výrazy, nejčastěji jako „mladíci“**, a s informací o jejich údajném romském původu není nijak dále nakládáno směrem k posilování stereotypních konceptů, není nijak zdůrazňována, celkový duch

informací o kauze se nese spíše ve snaze mírnit napětí a nevyvolávat zášť vůči určité skupině obyvatel. Zatímco v úvodu kauzy, tedy v době, kdy panovalo všeobecné mínění o vině neznámých Romů, bylo kauze věnováno šest reportáží, a to včetně dvou, které informovaly prioritně o pochodech radikálů ve městě, na konci kauzy, v době vysvětlování, že si chlapec útok Romů vymyslel, byly případu věnovány čtyři kauzy, provozovatel tedy **dostatečně zdůraznil a vysvětlil nevinu virtuálních Romů v celé události a zbytečnost, s jakou došlo k polarizování nálad obyvatel.** Naplnil tak dostatečně svoji zpravodajskou odpovědnost.

Mimo jiné došlo v rámci monitoringu tohoto případu ke srovnání přístupu obou komerčních provozovatelů na základě dříve provedené analýzy programu Nova. Zde nelze nekonstatovat zajímavý závěr, že způsob zpracování této kauzy je z hlediska vyznění možné účasti romského etnika prakticky totožný. V obou případech dostávají slovo aktéři události a z jejich výpovědí jasně plyne, že útočníky měli být Romové. Televize však s touto informací nijak dál nepracuje. Nelze konstatovat, že by docházelo k jakýmkoli spekulacím ohledně sklonů Romů k páchání trestné činnosti, či k jiným skutkům, vyhodnotitelným jako utvrzování stereotypů či dalším postupům odporujícím znění zákona o vysílání. Opatrnost, s jakou v tomto směru k takto citlivé kauze provozovatel přistupuje, **je v případě Primy zřetelnější, než v případě Novy.** Nelze proto konstatovat jiný závěr, než jaký byl přijat v této věci v případě CET 21.

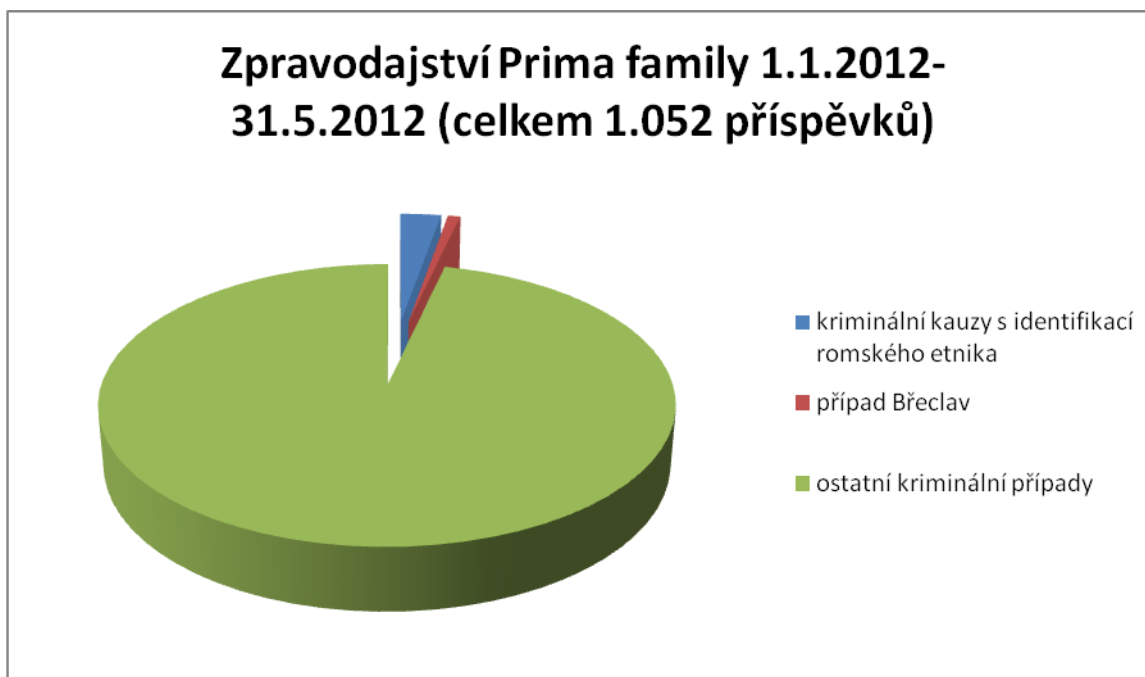
Souhrn:

Z hlediska zákona o vysílání nelze při hodnocení informování o kauze Břeclav, ale i dalších reportáží týkajících se kriminality romského etnika, pominout stále se opakující stereotypní rétoriku. Zejména se jedná o soustavnou identifikaci romského etnika, ať už přímou, nebo opsanou slovy jako „nepřízpůsobivý“ nebo „problémový“, jejichž používáním v příslušných kontextech se (nikoli vinou jen Primy) v obecném mediálním diskursu stalo do značné míry synonymum výrazu Rom. Pachatelé byli přitom konkrétní lidé, jejichž paušalizační zařazení do kategorie Romové vytváří umělý prvek etnického napětí, představu nějaké kompaktní skupiny lidí, která dělá problémy a je nebezpečná většinové společnosti svými kriminálními aktivitami. Znovu nezbyvá než připomenout abnormálnost situace, kdy v případě páchání trestné činnosti majoritou nejsou zpravidla pachatelé identifikováni rasou, etnikem či národností. **Tento rozpor nelze přehlížet,** je zcela neslučitelný s principy normální, xenofobními předsudky nezatížené prezentace reality. V případě, že stojí na jedné straně pojmy jako „chlapec“ a „dívka“, a na druhé straně pojem „Romové“, dochází k situaci, kdy je akceptováno rozdělení společnosti na nás a ty druhé, kteří jsou zákonitě jiní, resp. horší. Provozovatel také výrazně propojil případy napadení na Liberecku, Žatecku a na Kladně s případem údajného napadení v Břeclavi. Ačkoli použité výrazivo bylo značně nahodilé a postrádalo jakousi vnitřní logiku a integraci (zjevně se lišilo podle způsobu práce jednotlivých redaktorů), celkově vzato hlavním propojovacím prvkem těchto kriminálních činů byla – ať už přímo zmíněná nebo jen naznačená – účast romského etnika v rolích útočníků.

Dochází také k tomu, že odkazy na romské etnikum jsou bez další redakční korekce přítomny ve vyjádřeních některých anonymních respondentů jednotlivých příspěvků – např. ve formulacích typu „snědí spoluobčané“, ale i „cikáni“. Dochází k tomu však velmi zřídka, nedá se vypozařovat **žádný záměr, žádná pravidelnost,** která by mohla vést k úvaze o nějaké soustavné stereotypizaci zobrazování menšin. Jedná se spíše o ojedinělé situace, odrážející reálný stav vědomí české společnosti i mediální praxe. Převažuje však patrná snaha nedopouštět se podobných zjednodušení a vyvarovat se předsudečných úvah a prohlášení. To je patrné např. z podrobně popsání způsobu informování o břeclavské kauze, kdy přes jednoznačně protiromský kontext, který zpočátku údajné napadení chlapce vyvolávalo v široké veřejnosti, snaží se reportéři Primy důsledně používat pro neznámé (údajné) pachatele výrazy jako „násilníci“, „mladíci“ apod. Problémem je občasný výskyt výrazu „nepřízpůsobivý“, který se postupem času stal alibisticky používaným synonymem pro

příslušníky romské menšiny. Jeho používání je ovšem problémem celého mediálního diskursu a je nutno zmínit, že ve vysílání Primy se vyskytuje jako poměrně okrajový jev.

Vinou zpracování některých reportáží tedy rozhodně nelze zpravodajství na programu Prima family ve vztahu k danému tématu označit za bezproblémové. Na druhé straně je skutečností, že např. při srovnání s konkurenční televizí Nova je celkový přístup k tématu umírněnější, postrádá přímé výzvy k nepokojům, méně zdůrazňuje etnicitu, a identifikace romské menšiny je často spojena s celkovým obrazem nálad společnosti zejména na severu Čech, tedy s realitou demonstrací radikálů a nebezpečím pravicového extremismu – v těchto souvislostech nelze příčinnou veličinu, tedy romský původ (skutečných či vymyšlených) pachatelů pominout.

Specifickým druhem reportáží jsou takové, které romské etnikum identifikují pouze obrazem. Mnoho jich ve sledovaném období není. Lze konstatovat, že např. reportáž o zlodějích poklopů kanálů v Berouně, tedy činnosti, která je v širokém povědomí často spojována s menšinovým etnikem, je použit ilustrační záběr dvou mužů s vozíkem plným kovových předmětů, přičemž jsou to zjevně zástupci většinového etnika. Zkrátka provozovatel se nepouští do zbytečných kontroverzí.

Nejvýraznější je to v případě, kdy majitel domu střílel z kuše po čtyřech mužích na svém pozemku a jednoho zabil. Hájil se nutnou sebeobranou, ale policie jeho tvrzení neuvěřila. Romské etnikum není v úvodní reportáži o tomto případě nijak zmiňováno, ale z rozhovoru s jedním z aktérů události a příbuzným zastřeleného muže se lze dle vzhledu domnívat, že jde pravděpodobně o příslušníky romského etnika. Autoři příspěvků o této kauze zde nijak nestrání žádné z protichůdných verzí případu, naopak spíše se vyznění reportáží přiklání k možnosti, že použití kuše nebylo adekvátní dané situaci.

Za nejzávažnější lze považovat v celém spektru monitorovaného vysílání Primy reportáž ze dne **27. dubna** v pořadu Krimi plus, která vlastně shrnuje několik případů přepadení z uplynulého období. Redaktorka začíná slovy: „Další útoky romských mladíků na děti. Tentokrát v Olomouci a Tanvaldu. Zdá se, že podobných napadení stále přibývá. Potom, co skupina nepřizpůsobivých surově zmlátila patnáctiletého Petra z Břeclavi, je to už třetí podobný útok, který policie eviduje. V Olomouci skupina několika nepřizpůsobivých napadla dva třináctileté chlapce. Chtěli jim prý ukrást ragbyový míč. Dívku v Tanvaldu přepadli a chtěli po ní mobil a peněženku. Máme se skutečně začít bát?“ A následovala další vyjádření

typu: „Patnáctiletá dívka se cestou do školy připletla do cesty čtyřem romským mladíkům.“ „Čtveřice nepřizpůsobivých údajně patnáctiletou dívku přepadla tady v parčíku poblíž autobusového nádraží v Tanvaldě, a to ve chvíli, kdy šla dívka do školy.“ (typické splynutí pojmů „nepřizpůsobivý“ a „Rom“ v jedné reportáži). A dále: „Máme strach. Máme, děcka su malý, a máme strach.“ „Místní se také bojí, že se policie bude snažit vše ututlat. Údajně proto, aby nevzbudila v Olomouci vlnu nevole.“ A na závěr: „Obavy, strach a bolest, tahle slova se objevují v souvislosti s těmito případy nejčastěji. Množí se skutečně útoky nepřizpůsobivých, nebo si jich lidé jenom víc všímají? Všechno začalo mačetovým masakrem v Novém Boru před 9 měsíci, který měli na svědomí dva romští mladíci. Potom se na severu Čech rozpoutaly mohutné protesty ze strachu před místními Romy. Lidé začali upozorňovat na každý incident, který se v jejich okolí odehrál a donutili tak policii, aby posílila hlídky v problémových oblastech Šluknovského výběžku. Zatím je relativní klid. Je ale znát, že napětí neustále roste.“

Tato reportáž se značně vymyká standardu informování o romské minoritě, jak bylo na základě monitoringu zpravodajství Primy výše popsáno, a shledáno nekonfliktním se zákonem o vysílání. Jde o **hraniční případ**, v případě této jediné reportáže by bylo možno reálně uvažovat o možném porušení § 32 odst. 1 písm. i) a § 32 odst. 1 písm. c) zákona č. 321/2001 Sb. Nicméně je v celkovém počtu **více než tisíce reportáží s kriminálním námětem výjimkou**, a to jak z hlediska ojedinělosti, tak i z hlediska obsahového zpracování. Jde zjevně o poněkud nezvládnutý frustrovaný výkřik, vzniklý na základě dojmu kumulace podobných případů v daném období. Reportáž působí zjednodušujícím, bulvarizujícím až vulgarizujícím dojmem, ale je třeba vnímat její vyznění v kontextu podoby pořadu Krimi zprávy a Krimi plus jakožto celku. Velmi přímočarý, bulvární způsob podávání informací je zde totiž běžnou praxí, z níž předmětná reportáž nijak nevybočuje. Pro příklad uvedme slovník, použitý v reportáži vysílané ve stejném období, a týkající se zdánlivě mnohem méně emočně vypjatého a závažného tématu – nešlo o násilí na lidech, ale „pouze“ o týrání psů. Přesto reportáž pracuje s velmi sugestivním slovníkem a používá zjednodušené, emočně vypjaté výrazivo a pracuje s přímočarými odsudky. Krátká reportáž se hemží výrazy jako: „vyděšený pes“, „nelidské zacházení“, „v otřesných podmínkách“, „o jeho charakteru mluví tyhle fotky“, „psi museli žít ve vlastních výkalech“, „byl tam strašnej humus“, „hrůzný obraz“, „tohle udělal člověk - František Petrovič“.

V těchto kontextech nelze hledat ve výše uvedené reportáži nějaký rasistický prvek, autorům pořadu jsou prostě pouze vlastní **primitivizující úsudky a formulační zkratky směřující přímo na první signální soustavu diváckého vnímání**, a tento způsob komunikace uplatňují ve všech příspěvcích plošně bez ohledu na téma. Reflektovat citlivost inkriminovaného tématu minorit v kontrastu s jinými tématy by bylo z hlediska restrikce vůči provozovateli žádoucí, pokud by byl vulgarizující přístup ke zpracování menšinového tématu používán pravidelně, nebo alespoň ve větší míře, nicméně zde se jedná o výjimku v celém obrovském spektru reportáží s kriminální tematikou. Po zvážení celkového obrazu vysílání za monitorované období pěti měsíců, a v neposlední řadě i po nutném srovnání s dalšími dvěma monitorovanými programy, se kloníme k názoru, že v monitorovaném období nedošlo v oblasti předmětného tématu k porušení zákona o vysílání.

Závěr:

V příspěvcích, které se týkají etnických menšin, došlo k jistým etickým a profesním pochybením, ale konstatujeme, že z hlediska zákona o vysílání nedošlo k naplnění materiální stránky správného deliktu.

Na základě monitoringu příspěvků o kriminálních činech s identifikací romské etnicity v období 1. ledna - 31. května 2012 doporučuje oddělení televize toto usnesení:

Rada se seznámila s monitoringem příspěvků o kriminálních činech s identifikací romské etnicity v pořadech Zprávy FTV Prima, Krimi zprávy a Krimi plus provozovatele FTV Prima, spol. s r.o. v období 1. ledna - 31. května 2012.

Zpracoval: V. Nejedlý
6. prosince 2013